

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

все активніше цікавляться базовими інноваціями цифрової економіки. Це призводить до реорганізації та модифікації бізнес-процесів для інтеграції у них ІТ-інфраструктури, що матиме позитивний вплив на швидкість бізнес-операцій, створення нових інформаційних каналів, спрощення процедур запровадження та розробки нового продукту. Для багатьох страхових компаній запровадження цифровізаційних процесів та створення власного інтернет-каналу є необхідною умовою успішного функціонування на ринку та досягнення максимальної ефективності в задоволенні потреб потенційних споживачів.

У підсумку це сприятиме зміцненню фінансового простору України та здатне бути посиленням завдяки ефективному державно-приватному партнерству, про що буде йтися в подальшому.

4.6. Державно-приватне партнерство як управлінська технологія узгодження глобалізаційних і деглобалізаційних процесів

В умовах економічної кризи приватний сектор набуває статусу рівноправного партнера держави для досягнення стратегічних завдань із соціально-економічного розвитку країни. Планування антикризових дій і відновлення національної економіки можливе під час налагодженн співробітництва між державою, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства, що можливо лише за умови формування відносин державно-приватного партнерства (далі – ДПП). Причому поширення принципів ДПП пов'язане не лише з прагненням держави залучити фінансові ресурси приватного сектору до виконання суспільно значущих завдань соціально-економічного розвитку, а і з необхідністю використання складних організаційних, управлінських та виробничих технологій.

У сучасній науково-господарській літературі поняття «економічне партнерство держави і міжнародного бізнесу» означає «інституційний та організаційний альянс між державою і приватними закордонними компаніями, банками, міжнародними фінансовими організаціями та іншими інститутами з метою реалізації суспільно значущих проєктів»⁷¹⁹.

⁷¹⁹ Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016–2020. К. : Ваіте, 2016. 280 с. ISBN 978-966-2310-74-0

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

На думку провідних фахівців економіки, явище взаємодії міжнародного приватного бізнесу з державами різних країн є результатом, з одного боку, зміни співвідношення дистрибуції національного доходу в перевазі від підприємницького і зменшення труднощів на шляху для міжнародного – з іншого.

Сучасне партнерство держави і міжнародного приватного бізнесу відрізняється розширенням географічних меж. Перед цим вони використовувалися тільки в ринково-розвинених державах і в незначних розмірах. Через проведення економічних реформ і лібералізацію світової економіки партнерство держави і міжнародного приватного бізнесу сьогодні є необхідним елементом господарювання в різних країнах світу, більше того є управлінською технологією модернізації будь-якої економіки.

Під час формування партнерських відносин між державою та суб'єктом міжнародного приватного бізнесу держава, залежно від пріоритетних напрямів розвитку, має право враховувати ряд елементів, які певним чином впливають на умови партнерства.

У табл. 4.24 зазначені можливі параметри, що враховуються державою під час встановлення партнерства уряду і міжнародного приватного бізнесу.

Таблиця 4.24 – Основні параметри, які враховуються державою при встановленні партнерства

№	Параметри	Питання, які розглядаються під час встановлення партнерства уряду і зарубіжного бізнесу
1	2	3
1.	Забезпечення зайнятості населення	– рівень безробіття у країні; – кількість нових робочих місць та соціальні гарантії для працівників
2.	Національна безпека	– пріоритетні галузі економіки; – галузі економіки, в які надходять зарубіжні інвестиції; – умови й інфраструктура для стимулювання національного бізнесу; – ефективність антидемпінгових мір у національній економіці; – вплив проєктів міжнародного бізнесу на розвиток країни; – сектори економіки, в які інвестиції не допустимі
3.	Захист прав споживачів	– якість товарів, вироблених для національного ринку; – загальний рівень цін; – рівень купівельної спроможності населення; – рівень зарплат і купівельної спроможності

**Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору
в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій**

Продовження таблиці 4.24

1	2	3
4.	Зовнішньо-економічна політика	<ul style="list-style-type: none"> – форми зовнішньоекономічних зв'язків, які дозволені у країні; – стан зовнішньої торгівлі країни; – географія міжнародної торгівлі держави; – методи внутрішньоекономічної політики, які використовуються у країні
5.	Фіскальна політика	<ul style="list-style-type: none"> – діюча система оподаткування в державі та пільги для інвесторів; – джерела поповнення бюджету; – митні ставки
6.	Природно-ресурсний потенціал	<ul style="list-style-type: none"> – наявні природні ресурси держави та їх види; – тривалість використання та вичерпність природного потенціалу
7.	Пріоритетні галузі розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – галузі, які потребують інвестування; – завдання соціально-економічного розвитку держави; – дефіцитні галузі економіки; – товари (сировина), необхідні для місцевих виробників
8.	Вид діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – спеціалізація корпорації, яка входить на ринок держави; – досвід реалізації інвестиційних проєктів та галузі, в яких вони здійснювалися; – вплив випуску продукції зарубіжної ТНК на внутрішній товарообіг
9.	Відповідальність економічних суб'єктів	<ul style="list-style-type: none"> – вплив різних проєктів взаємодії на навколишнє середовище; – екологічна безпека; – соціальна безпека працівників; – вплив проєктів на життя місцевого населення
10.	Політична стабільність	<ul style="list-style-type: none"> – конфліктні ситуації в державі; – політична обстановка в сусідніх державах; – форма державного устрою; – ставлення жителів держави до органів влади
11.	Країни інвестори	<ul style="list-style-type: none"> – країни, з яких надходять інвестиції; – існуючі торгово-економічні відносини з країнами-інвесторами; – історичні перешкоди для інвестування; – культурні та релігійні цінності інвесторів
12.	Інші порівняльні переваги	<ul style="list-style-type: none"> – порівняльні переваги країни

Джерело: складено автором.

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Крім вищеназваних параметрів, у процесі встановлення партнерства держави і міжнародного приватного бізнесу, залежно від країни, зміст параметрів може змінюватися. У багатьох випадках країни не до кінця оцінюють найважливіші параметри під час укладання контрактів з іноземними партнерами.

Міжнародний бізнес, коли йдеться про підготовку й організацію до виробничої діяльності або інвестиційної співпраці, здебільшого використовує елементи, відображені в табл. 4.25. Однак, якщо є зацікавленість в інших видах діяльності, то до виходу на зовнішній ринок проводяться глибокі дослідження іноземних ринків. Водночас під дослідженням ринку розуміють послідовні дії щодо збору інформації про ринок і державу. Сукупність факторів, що використовуються для оцінки нових ринкових можливостей, подані в табл. 4.25.

Таблиця 4.25 – Основні параметри, на які фокусуються інвестором під час встановлення партнерства з державою

№ з/п	Параметри	Питання, які розглядаються під час встановлення партнерства уряду і зарубіжного бізнесу
1.	Товарний ринок	– розміри товарного ринку; – основні відмінності цього товарного ринку від того, на якому уже функціонує бізнес (рівень цін, профіль покупця); – структурні характеристики товарного ринку
2.	Аналіз діяльності конкурентів	– характеристики конкуруючих фірм; – ефективність діяльності конкурентів у плані збільшення обсягу продаж і розміру прибутків
3.	Потенційні цільові ринки	– характеристика основних сегментів товарного ринку; – на якому сегменті ринку компанії доцільно здійснювати збут своєї продукції
4.	Релевантні тенденції	– перспективи діяльності компанії на цьому ринку в майбутньому; – характер конкурентної боротьби; – зміни ефективності роботи конкуруючої компанії
5.	Фактори успіху	– ключові фактори успіху в цьому середовищі; – слабкі місця, які можуть призвести до поглинання

Джерело: складено автором.

**Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору
в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій**

Для поглиблення дослідження зіткнення інтересів уряду і в рамках дослідження проведемо порівняльний аналіз параметрів щорічного індексу Doing Business та головних державних параметрів під час їх взаємодії з міжнародним бізнесом, а також параметрів, на яких міжнародний приватний бізнес фіксується під час дослідження ринку.

Таблиця 4.26 – Параметри індекса Doing Business⁷²⁰

№	Назва
1.	Реєстрація підприємств
2.	Отримання дозволу на будівництво
3.	Підключення до електромереж
4.	Винайм робочої сили
5.	Реєстрація власності
6.	Кредитування
7.	Захист інвесторів
8.	Оподаткування
9.	Міжнародна торгівля
10.	Забезпечення виконання контрактів
11.	Відновлення платоспроможності

Зважаючи, що параметри дослідження ринку безпосередньо не завжди впливають на партнерські відносини, оскільки за результатами такого дослідження інвестор формулює стратегію проникнення на міжнародні ринки або просто може його використовувати як базу для встановлення цін при ЗЕД, тому позначимо їх як додаткові параметри партнерства.

Комбінуємо елементи трьох попередніх таблиць (табл. 4.24, 4.25 та 4.26) для визначення класифікаційних груп параметрів партнерства уряду і міжнародного приватного бізнесу. Класифікація параметрів впливу на механізм взаємодії міжнародного приватного бізнесу і національної економіки буде виглядати так (табл. 4.27).

⁷²⁰ URL : <https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness>

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Таблиця 4.27 – Класифікація параметрів впливу на механізм взаємодії міжнародного приватного бізнесу і національної економіки

№	Параметри впливу	Вид параметра
1.	Фіскальна політика	необоротний
2.	Структура та організаційна форма управління бізнесом	необоротний
3.	Реєстрація власності	необоротний
4.	Реєстрація підприємств	оборотний
5.	Пріоритетні напрями розвитку	оборотний
6.	Природно-ресурсне забезпечення	необоротний
7.	Отримання кредитів	оборотний
8.	Захист місцевих інвесторів від іноземних конкурентів	оборотний
9.	Зовнішньоекономічна політика держави	оборотний
10.	Захист іноземних інвесторів	оборотний
11.	Міжнародна торговельна ситуація у країні	оборотний
12.	Національна безпека	спірний
13.	Оподаткування	оборотний
14.	Забезпечення зайнятості населення	спірний
15.	Забезпечення виконання контрактів	оборотний
16.	Відповідальність економічних суб'єктів	спірний
17.	Політична стабільність	необоротний
18.	Вид господарської діяльності фірми	необоротний
19.	Захист прав споживачів	оборотний
20.	Реєстрація підприємств	оборотний

Джерело: складено автором.

У процесі порівняльного аналізу виокремлено три види параметрів, які впливають на процес взаємодії міжнародного приватного бізнесу та держави: 1) спірні; 2) оборотні; 3) необоротні.

Спірними параметрами є елементи під час встановлення партнерських відносин, навколо яких не збігаються інтереси суб'єктів взаємодії. Вони екстремально їх оцінюють, оскільки для одного суб'єкта вони виступають головними, а для другого – неважливими.

Оборотні параметри можуть бути кваліфікованими як гнучкі елементи, а саме в періоді здійснення взаємодії міжнародного приватного бізнесу і національної економіки можуть приймати будь-які значення залежно від специфіки діяльності фірми, пріоритетних напрямів розвитку країн, кон'юктур світової економіки, а також соціально-політичної та економічної обстановки у країні.

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Необоротні параметри – це параметри, на яких ґрунтуються інтереси всіх суб'єктів взаємодії.

У зв'язку із цим можна стверджувати, що не існує жодної країни, навіть організації, яка здатна розробити стратегію, що сприяє розвитку іншої держави, оскільки країни не бувають партнерами, вони завжди будуть конкурентами. Країни можуть співпрацювати між собою у разі виникнення взаємних інтересів. У цьому випадку перед кожною країною стоїть самостійне завдання: оцінити ефективність того чи іншого параметра перед початком взаємодії та перед встановленням партнерських відносин з міжнародним бізнесом. Адже певний суб'єкт взаємодії не може володіти інформацією та ідентифікувати пріоритети країни краще, ніж інший суб'єкт такої взаємодії.

Оперування параметрами кожної класифікаційної групи дозволяє державним органам влади формувати оптимальні умови залучення міжнародного приватного бізнесу в національну економіку щодо реалізації національних інтересів та ефективного застосування транснаціонального капіталу.

Використавши оцінки провідних рейтингових агентств, виконано аналітичне дослідження умов функціонування іноземного капіталу в економіці України, за такої умови домінуючим є рейтинг Всесвітнього банку Індексу легкості ведення бізнесу.

Математичне обґрунтування домінування саме Індексу легкості ведення бізнесу, отримане в результаті розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. Його обчислюють для оцінки ступеня взаємозв'язку ознак, зокрема, коли виникає необхідність порівняти об'єкти, які володіють значною кількістю якісних і кількісних характеристик, між собою.

Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена обчислюється за формулою:

$$r = 1 - 6 \cdot \frac{\sum_{i=0}^n d_i^2}{n^3 - n}, \quad (1)$$

тут n – об'єм вибірки, d_i – різниця рангів.

Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена задовольняє нерівність $|r| \leq 1$. Чим ближче коефіцієнт r до одиниці, тим тісніше зв'язок між досліджуваними ознаками А та В, чим ближче до нуля, тим залежність менше.

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Нехай вибірка об'єму n містить незалежні об'єкти, які володіють двома ознаками А та В. У нашому випадку це є порядковий номер країни у двох рейтингах. Для того щоб при рівні значущості α перевірити гіпотезу про рівність коефіцієнта рангової кореляції Спірмена нулю, розраховують спостережне значення критерію Стьюдента за формулою:

$$t_{\text{сп}} = t_{\text{кр}}(\alpha; n - 2) \cdot \sqrt{(1 - r^2)/(n - 2)}, \quad (2)$$

тут n – об'єм вибірки; α – рівень значущості; r – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; $t_{\text{кр}}(\alpha; n - 2)$ – критична точка двосторонньої критичної області розподілу Стьюдента.

Якщо розраховане значення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена задовольняє нерівність $|r| < t_{\text{сп}}$, не має підстав відхиляти гіпотезу.

Отже, ранговий кореляційний зв'язок між якісними ознаками незначний. У випадку $|r| \geq t_{\text{сп}}$ основну гіпотезу відхиляють.

Між досліджуваними ознаками існує значний ранговий кореляційний зв'язок⁷²¹.

У результаті розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена для статистичних даних за 2019, 2020 та 2021 роки (табл. 4.28) встановлено, що між такими рейтингами, як Індекс глобальної конкурентоспроможності (R1), Індекс легкості ведення бізнесу (R2) та Індекс економічної свободи (R3), існує тісний зв'язок. Це свідчить про узгодженість методик формування вказаних рейтингів.

Таблиця 4.28 – Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена

Рік	r_{12}	r_{13}	r_{23}
2019	0,8192053	0,688339	0,800652
2020	0,852536	0,773752	0,840194
2021	0,846319	0,767204	0,821272

Джерело: складено автором самостійно.

За формулою (2) розрахуємо спостережне значення критерію Стьюдента (табл. 4.29).

⁷²¹ Задорожня Т. М., Мамонова Г. В. Опорний конспект лекцій з теорії ймовірностей, математичної статистики, теорії випадкових процесів. Ірпінь : НУДПС України, 2011. 230 с.

**Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору
в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій**

Таблиця 4.29 – Спостережені значення критерію Стьюдента

Рік	n	t_{12}	t_{13}	t_{23}
2019	147	0,0941321	0,119062	0,098339
2020	144	0,086706	0,10509	0,08996
2021	140	0,08966	0,107961	0,096032

Джерело: складено автором самостійно.

Розраховані значення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена значно перевищує спостережені значення критерію Стьюдента, що дозволяє зробити висновок про наявність тісного взаємозв'язку між рейтингами.

Отже, Індекс легкості ведення бізнесу найкраще пов'язаний з двома іншими, тому він і використовується під час формування груп чинників, що впливають на механізм взаємодії міжнародного приватного бізнесу і національної економіки.

Результат дослідження дозволяє з'ясувати, що в сучасному світі процес партнерства міжнародного приватного бізнесу і держави залишається комплексним завданням. Як свідчить практика, що не завжди можливо з'ясувати всі необхідні параметри, які виникають під час реалізації партнерських відносин.

Перед приймаючими державами стоїть важливе завдання – найбільш ефективно використовувати можливість залучення міжнародного приватного бізнесу. Це означає необхідність створити умови для їх ефективного функціонування й одночасно отримати найбільші переваги (підвищення конкуренції на місцевих ринках, рівня зайнятості, обсягу надходжень, підвищення технічного рівня виробництва) й уникнути появи негативних наслідків, до яких може призвести діяльність міжнародного приватного бізнесу. Водночас важливо враховувати, що переваги, які зумовлюють іноземні фірми, не вичерпуються кількісними показниками.

Дослідження нормативно-правових механізмів регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні та формування механізму залучення приватної ініціативи й приватного капіталу в різні сфери є не лише актуальним питанням сучасності, але й у період післявоєнної розбудови фінансово-економічного простору нашої держави.

Попри наявну чисельність досліджень у цьому напрямі, розробка дорожньої карти системи заходів інституційного характеру, адаптованих до сучасних реалій і спрямованих на підвищення ефективності

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

залучення приватних партнерів до реалізації спільних проєктів, має стратегічний характер та особливу актуальність у післявоєнний період як управлінська технологія.

Відновлення зруйнованої інфраструктури, людських домівок і підприємств є неабияким викликом у відбудові України. Українцям необхідне житло, дітям потрібно ходити до школи та дитячого садка, а бізнесу – відновлювати потужності, щоб економіка ставала міцнішою.

Від початку великої війни в Україні зруйновано або захоплено щонайменше 23,8 тис км доріг, 6,3 тис км залізничних колій, 41 залізничний міст, 643 лікувальні заклади, 1 123 заклади освіти, 621 дитсадок, 192 культурні та 115 релігійних споруд, 178 складів, 99 адмінбудівель, 28 нафтобаз і 19 торгових центрів⁷²².

Відновлення цих об'єктів – пріоритет для України щонайменше на наступні десять років, а ДПП є одним із найзручніших способів реалізації цього плану.

Основна перевага такого варіанта – розподіл можливостей, які Україна буде використовувати на допомогу з міжнародних фондів та роботу з приватними інвесторами. Це дасть можливість пришвидшити весь процес, адже бізнеси будуть зацікавлені у швидкій реалізації проєктів та отриманні коштів.

Проблематиці розвитку ДПП присвячена значна кількість робіт, в яких досліджуються різні аспекти, пов'язані з формуванням та розвитком системи співпраці державного та приватного секторів. Так, В. Дергачова та К. Кузнєцова, розглядаючи державно-приватне партнерство як взаємодію державного та приватного секторів, зупиняються на можливостях ДПП реалізуватися як інструмент залучення інвестиційних ресурсів⁷²³.

О. Малін, досліджуючи процеси розвитку державно-приватного партнерства як системи організаційно-економічних відносин, робить висновок, що партнерство, незважаючи на зміну його форм, об'єкта та економічної основи, залишається вигідним з економічної точки зору⁷²⁴.

⁷²² URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/19/689341>

⁷²³ Дергачова В. В., Кузнєцова К. О. Державно-приватне партнерство як інституціональний інструмент інвестування економіки країни. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 111–116.

⁷²⁴ Малін О. Л. Становлення державно-приватного партнерства як системи організаційно-економічних відносин. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8588> (дата звернення: 16.02.2023).

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Ключовими напрямками стають дослідження місця та ролі ДПП як дієвого інструменту розвитку різних галузей економіки.

Так, А. Мельник та С. Підгаєць підкреслюють актуальність державно-приватного партнерства в системі інституціонального забезпечення модернізації національного економічного розвитку⁷²⁵.

О. Фоменко у дисертаційному дослідженні⁷²⁶ обґрунтовує основні напрями й алгоритм упровадження інституціонального механізму ДПП як системного елементу у державній регіональній політиці в умовах децентралізації повноважень.

Я. Ізмайлов та І. Єгорова⁷²⁷, аналізуючи досвід реалізації ДПП у світі, встановили, що кожна країна використовує свої форми державно-приватного партнерства й інструментарій, який сприяє розвитку партнерських відносин за рахунок скоординованої діяльності органів публічної влади та приватних власників.

С. Петрик⁷²⁸, досліджуючи прояви державного управління в реалізації проєктів державно-приватного партнерства, ідентифікує види державної політики, визначає суб'єкти державного управління та їх функції. Отже, у дослідженнях акцентовано увагу на важливості формування органами державної влади національних моделей ДПП та політики розвитку зазначеного партнерства як управлінської технології узгодження глобалізаційних і деглобалізаційних процесів.

Вітчизняними науковцями⁷²⁹ зазначається, що державно-приватне партнерство в Україні має давню історію. Так, показовим вважається досвід концесії у ході будівництва централізованого водогону в м. Київ підприємцем-інженером А. Є. Струве (1870–1914 роки, коли міська влада викупила водоканал).

⁷²⁵ Мельник А. Ф., Підгаєць С. В. Державно-приватне партнерство в системі інститутів національної економіки: механізми розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 279 с.

⁷²⁶ Фоменко О. П. Інституціональний механізм публічно-приватного партнерства в Україні в контексті децентралізації влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук держ. упр. : спец. 25.00.02. Івано-Франківськ : Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2018. 20 с.

⁷²⁷ Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Аналіз державно-приватного партнерства в Україні та світі. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 60–67.

⁷²⁸ Петрик С. М. Форми реалізації проєктів державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 2(92). Р. 88–94.

⁷²⁹ Сабецька Т. І., Григорів С. Ф. Зародження, становлення та розвиток публічно-приватного партнерства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 518–524.

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

1866 року князь Кочубей отримав концесію на будівництво заводу для виготовлення залізничних рейок. Проте через відсутність необхідного капіталу князь змушений був продати концесію англійському бізнесмену Д. Юзу, яким було створено «Новоросійське товариство з виробництва кам'яного вугілля, заліза та рейок», збудовано завод і місто Юзівку (Донецьк). На умовах концесії здійснювалося у 1870-х роках будівництво залізниці Дебальцево-Луганськ.

У радянський період, насамперед у період НЕПу, існували переважно загальнодержавні концесії, які мали сприяти подоланню економічної кризи, нарощуванню виробництва у різних галузях економіки країни, залученню твердої валюти, додатковому насиченню внутрішнього ринку тощо.

Концесії у період відбудови після громадянської війни стали позитивним фактором і дали державі значний дохід у формі дольових відрахувань від обороту концесійних підприємств, сплати концесійних платежів, податків, орендної плати, зборів та ін.

З набуттям незалежності в Україні постало питання зміни структури економіки, скорочення її енерговитратності, розвитку інфраструктури тощо, що вимагало значних інвестицій. В умовах, коли переважна більшість підприємств перебувала в державній власності, особливу увагу було звернуто на проведення приватизації та залучення іноземних інвестицій. Концепція роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду передбачала конвертованість приватизаційних цінних паперів, надання іноземним інвесторам права придбання об'єктів приватизації виключно за вільно конвертовану валюту.

На сьогодні в Україні вже сформоване нормативно-правове підґрунтя для реалізації ДПП. Умови співпраці держави та бізнесу прописані в ухваленому 12 років тому Законі України «Про державно-приватне партнерство»⁷³⁰. Норми цього Закону визначають механізм здійснення ДПП, а саме: «державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою «Україна», територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору».

⁷³⁰ Про державно-приватне партнерство : Закон України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Закон України «Про державно-приватне партнерство» регулює договірні відносини держави і приватного сектору у формі концесії, спільної діяльності та інших договорів.

Варто зазначити, що, відповідно до статті 1 Закону України «Про співробітництво територіальних громад»⁷³¹, дві або більше територіальних громад можуть об'єднуватися на договірних засадах для реалізації спільних проєктів, що передбачають координацію їх діяльності та акумулювання ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню.

З огляду на частину 1 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство» декілька територіальних громад, які об'єдналися для досягнення певних цілей, можуть виступати на стороні державного партнера в договорі, що укладається в рамках ДПП. Це може дозволити ОТГ реалізувати проєкти, спрямовані на розвиток територіальної громади, які не могли бути реалізовані такими громадами без участі приватного партнера.

Проєкти, які на сьогодні розпочаті декількома територіальними громадами у формі договорів про реалізацію спільного проєкту, можуть бути завершені за участю приватного партнера після проведення процедури відбору приватного партнера або ОТГ може ініціювати впровадження проєкту на умовах ДПП.

Іншим законом, який визначає правові, фінансові та організаційні засади реалізації проєктів, що здійснюються на умовах концесії, з метою модернізації інфраструктури та підвищення якості суспільно значущих послуг, є Закон України «Про концесії»⁷³². Цей нормативно-правовий акт визначає поняття концесії як «надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та/або управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння) за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань зі створення (будівництва) та/або управління (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику.

⁷³¹ Про співробітництво територіальних громад : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>

⁷³² Про концесію : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20>

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Зважаючи на важливість ДПП для економіки України, ухвалено ряд підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють здійснення ДПП:

– постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2011 № 384 «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства» (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 294 «Про внесення змін до Порядку проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства»); (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 № 401 «Про внесення змін до Порядку проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної, комунальної власності та об'єктів, які належать Автономній Республіці Крим»);

– постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2020 № 541 «Про затвердження Порядку заміни приватного партнера (концесіонера) за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства (концесійним договором)»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 621 «Про затвердження Порядку повернення концесіодавцю об'єкта концесії після припинення дії концесійного договору»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2020 № 706 «Про затвердження Методики розрахунку концесійних платежів»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 950 «Про затвердження Порядку залучення радників для підготовки проєкту, що здійснюється на умовах концесії»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 909 «Про порядок проведення концесійного конкурсу та конкурентного діалогу в електронній торговій системі»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 232 «Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними»;

– наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 26.05.2020 № 986 «Про затвердження Порядку подання державними партнерами (концесіодавцями) щорічного звіту про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійного договору», зареєстрований у Міністерстві юстиції України від 06.07.2020 № 628/34911;

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

– наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 22.12.2020 № 2721 «Про затвердження Порядку конкурсного відбору незалежних експертів», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 15.02.2021 № 191/35813;

– наказ Міністерства економіки України від 14.12.2021 № 1067 «Про затвердження Методики аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 31.01.2022 № 109/37445;

– наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 07.06.2016 № 944 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними».

Кабінетом Міністрів України була також схвалена Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 рр.⁷³³, метою якої передбачалося визначення єдиного підходу до розроблення механізму ефективної взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства на засадах державно-приватного партнерства для забезпечення успішної реалізації проєктів, спрямованих на поліпшення показників національної економіки, якості життя населення і стану навколишнього природного середовища.

Забезпечення ефективності та прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства передбачено також Національною економічною стратегією на період до 2030 року⁷³⁴.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що нормативно-правова база сформована, ухвалення Законів України «Про державно-приватне партнерство», «Про концесії» та відповідних підзаконних актів свідчить про прагнення до широкого впровадження державно-приватного партнерства.

Гармонізація та приведення чинного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС у сфері державних закупівель насамперед стосується Директиви 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року.

⁷³³ Концепція розвитку державно-приватного партнерства на 2013–2018 рр., схвалена розпорядженням КМУ від 14.08.2013 № 739-р.

⁷³⁴ Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 13.09.2021).

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

У разі кваліфікації проєкту як концесія основним критерієм повинен бути перехід до концесіонера підприємницького ризику економічного характеру, як про це зазначається в Директиві ЄС 2014/23/EU.

Зокрема, відповідно до положень ст. 5 Директиви ЄС 2014/23/EU надання концесії на роботи або послуги передбачає передачу концесіонеру операційного ризику у використанні цих робіт або послуг, що охоплюють ризик попиту або ризик пропозиції, або обидва ризику.

Прийнято вважати, що концесіонер бере на себе операційний ризик, коли за нормальних умов експлуатації не гарантується відшкодування зроблених інвестицій або витрат, що виникли під час виконання робіт чи надання послуг, які є предметом концесії. Частина ризику, яка передається концесіонеру, включає схильність до змін на ринку так, що будь-які потенційні оцінені збитки, понесені концесіонером, не є суто номінальними або незначними.

Більш детально про вищевказаний критерій зазначається в п. 18–20 декларативної частини Директиви ЄС 2014/23/EU.

Зокрема, зазначається, що головна особливість концесії полягає в тому, що такий механізм завжди передбачає передачу концесіонеру підприємницького ризику економічного характеру, враховуючи можливість того, що він не компенсує зроблені інвестиції та витрати у ході використання робіт або послуг, наданих за звичайних умов експлуатації, навіть якщо частина ризику залишається в державного замовника або в організації-замовника. Застосування спеціальних норм, що регулюють надання концесій, не було б виправданим, якби державний замовник або організація-замовник звільнили суб'єкта підприємницької діяльності від будь-яких можливих втрат, гарантуючи мінімальний дохід, рівний або вищий за зроблені інвестиції і витрати, які суб'єкт підприємницької діяльності повинен понести в рамках виконання договору.

Водночас необхідно зазначити, що певні домовленості, які оплачуються виключно державним замовником, повинні кваліфікуватися як концесії, де компенсація інвестицій і витрат, понесених суб'єктом підприємницької діяльності для виконання роботи або надання послуги, залежить від фактичного попиту на них або від забезпечення надання послуги, або від коштів.

Якщо врегулювання за конкретними секторами усуває ризик, передбачаючи гарантії концесіонеру щодо беззбитковості стосовно інвестицій та витрат, понесених для виконання договору, такий договір не варто розглядати як концесійний. Той факт, що ризик обмежується із

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

самого початку, не повинен виключати кваліфікацію договору як концесійного. Це може бути, наприклад, у секторах з урегульованими тарифами або коли підприємницький ризик обмежується договірними домовленостями, які передбачають часткову компенсацію, включаючи компенсацію у разі дострокового припинення дії концесії з причин, пов'язаних із державним замовником чи організацією-замовником або за форс-мажорних обставин.

Підприємницький ризик повинен витікати з факторів, які є неподконтрольними сторонам. Ризики, що пов'язані з неналежним управлінням, порушенням договору суб'єктом підприємницької діяльності або із форс-мажором, не є вирішальними для класифікації концесії, оскільки такі ризики притаманні будь-якому договору, незалежно від того, чи це договір про державні закупівлі чи договір концесії.

Будь-який підприємницький ризик як ризик незахищеності перед змінами ринку, які можуть складатися або з ризику попиту, або з ризику постачання, або і з ризику попиту, і з ризику постачання. Ризик попиту варто розуміти як ризик щодо фактичного попиту на роботи та послуги, які є предметом договору.

Ризик постачання потрібно розуміти як ризик щодо робіт або послуг, які є предметом договору, особливо ризик того, що надання послуг не відповідатиме вимогам. З метою оцінки підприємницького ризику поточна вартість нетто усіх інвестицій, витрат і доходів концесіонера повинні бути взяті до уваги послідовно та рівнозначно.

Пілотні проекти ДПП в Україні реалізуються за підтримки міжнародних організацій, а саме:

- Міжнародного центру ДПП Європейської економічної комісії ООН;
- Європейського консультативного центру ДПП;
- Національної ради з питань ДПП США;
- Ресурсного центру щодо ДПП у секторі інфраструктури;
- Європейського банку реконструкції і розвитку;
- Міжнародної асоціації фінансування проєктів;
- Організації промислового розвитку ООН;
- Європейського форуму ДПП, створеного на базі Європейського інституту державного управління;
- Міжнародної фінансової корпорації;
- Національної рада з питань ДПП США;
- Міжнародної фінансової корпорації (IFC).

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Основним органом виконавчої влади у системі, що забезпечує формування та реалізує, зокрема, державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, державну промислову політику, державну інвестиційну політику, державну політику у сфері управління об'єктами державної власності, розвитку підприємництва та ДПП, є Мінекономрозвитку.

На виконання покладеного на Мінекономрозвитку завдань із забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері ДПП Мінекономрозвитку⁷³⁵:

- проводить моніторинг ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ДПП;

- організовує перевірки виконання договорів, укладених у рамках ДПП;

- проводить моніторинг, узагальнення та оприлюднення в установленому порядку результатів здійснення ДПП, зокрема оцінку та моніторинг загального рівня ризиків державного партнера в договорах, укладених у рамках ДПП;

- проводить моніторинг дотримання вимог законодавства у сфері ДПП, зокрема під час проведення конкурсів з визначення приватного партнера;

- бере участь в організації навчання і підвищення кваліфікації фахівців у сфері ДПП;

- веде облік договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства.

Розглянемо, якими можуть бути сфери застосування державно-приватного партнерства⁷³⁶:

- пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування, крім таких, що здійснюються на умовах угод про розподіл продукції;

- виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу;

- будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури;

⁷³⁵ П. 4 Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459.

⁷³⁶ Про державно-приватне партнерство : Закон України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

- машинобудування;
- збір, очищення та розподілення води;
- охорона здоров'я;
- туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт;
- забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем;
- поводження з відходами, крім збирання та перевезення;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії;
- управління нерухомістю;
- надання соціальних послуг, управління соціальною установою, закладом;
- виробництво та впровадження енергозберігаючих технологій, будівництво та капітальний ремонт житлових будинків, повністю чи частково зруйнованих унаслідок бойових дій на території проведення антитерористичної операції;
- встановлення модульних будинків та будівництво тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб;
- надання освітніх послуг та послуг у сфері охорони здоров'я;
- управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини.

Вищенаведений перелік сфер діяльності не є вичерпним, оскільки за рішенням державного партнера ДПП може застосовуватися в інших сферах діяльності, крім видів господарської діяльності, які, відповідно до закону, дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам та організаціям.

Тренди і темпи розвитку ДПП в Україні за ознаками кількості, обсягу інвестування, структури угод, економічної діяльності та географічної локації дещо відрізняються від світових. По-перше, історія розвитку ДПП розпочалася значно пізніше, ніж у світі. По-друге, перші 20 років Україна ще не мала ані бізнес-сектору, спроможного генерувати приватних партнерів, ані відповідного законодавства, ані регуляторного механізму, ані політики державно-приватного партнерства. Саме тому впродовж перших 20 років відбувався процес становлення як бізнес-сектору, так і ДПП. За цей період (1990–2012 рр.) було загалом розпочато лише 58 проєктів ДПП, з яких 2 проєкти припинено. За наступні 5 років кількість ДПП зросла, за даними Світового банку, у 1992–2017 рр. було 74 реалізованих проєкти у сферах: енергетика (46), зв'язок (14), транспорт (2).

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади, в Україні станом на 01.01.2023 на умовах ДПП укладено 193 договори, з яких реалізується 18 договорів (9 – концесійних договорів, 5 – договорів про спільну діяльність, 4 – інші договори), 162 договори не реалізується (116 – не виконується, 46 – розірвані / закінчився термін дії), 13 призупинені у зв'язку зі збройною агресією російської федерації (рис. 4.23).

Рисунок 4.23 – Договори, укладені на умовах ДПП, які реалізуються станом на 01.01.2023⁷³⁷

Географічна локація проєктів (угод) ДПП в Україні демонструє, що у кожному регіоні є особливості та рівні передумови для розвитку ДПП. Зокрема, у Харківській області актуальні проєкти ДПП з будівництва дошкільних установ, в Одеській і Миколаївській – морські порти.

Варто зазначити, що статистичні дані з динаміки кількості проєктів ДПП України, оприлюднені Світовим банком, та дані вітчизняної статистики щодо «договорів на засадах ДПП» не збігаються внаслідок

⁷³⁷ Довідка щодо стану здійснення державно-приватного партнерства Департаменту залучення інвестицій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

**Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору
в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій**

«фрагментованості системи реєстрації проєктів в Україні»⁷³⁸, що значно ускладнює аналіз та визначення реальної кількості підписаних договорів ДПП та договорів концесій. Використовуючи інший методологічний підхід до обліку партнерства держави і бізнесу (кількість укладених угод ДПП), вітчизняні дані перебільшують світові у рази, що видно з порівняння офіційних даних (рис. 4.24).

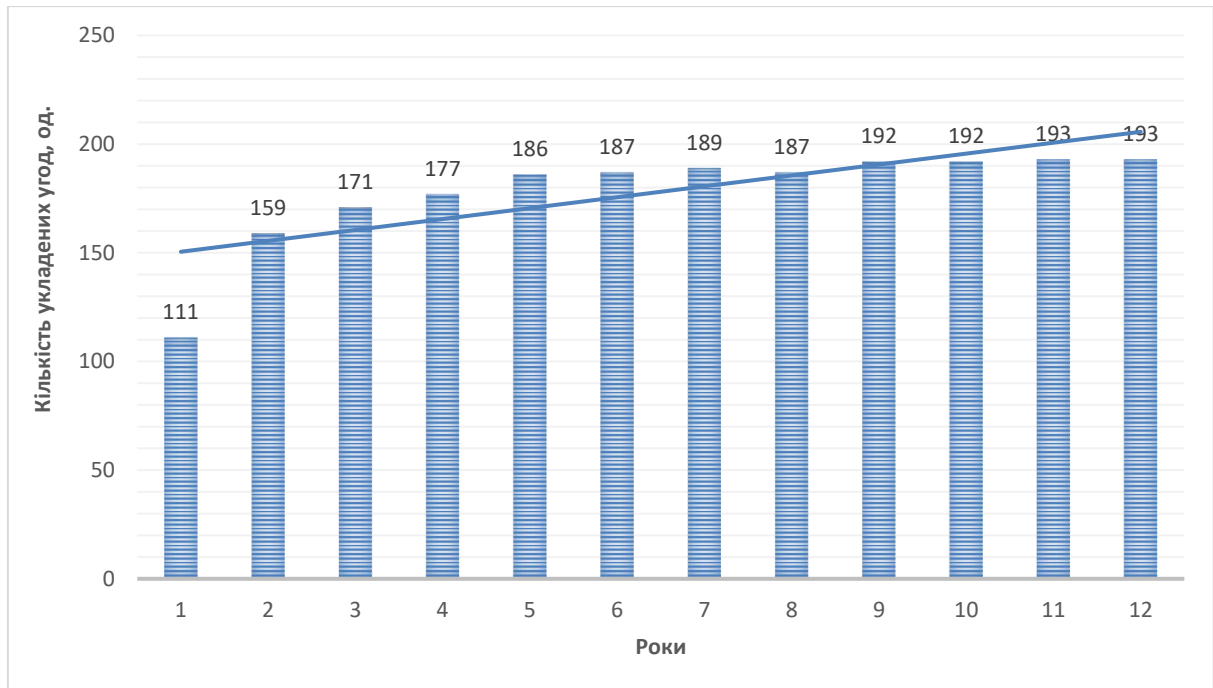

Рисунок 4.24 – Динаміка угод ДПП в Україні, 2012–2023 рр.⁷³⁹

Прикладами невдалих проєктів ДПП є проєкт концесії на будівництво й експлуатацію автомобільної дороги загального користування державного значення «Львів – Краковець». Його було укладено 23.12.1999 з концерном «Трансмагістраль», проте не було розпочато за недостатністю державного фінансування, відсутності власних ресурсів у концесіонера та недоступності кредитів. 2015 року оголошено повторний концесійний конкурс, проте заявки обох претендентів (українського консорціуму «Концесійні транспортні магістралі» та французької Bouygues) було відхилено, оскільки вони не мали змоги забезпечити фінансування робіт із будівництва об'єкта концесії ні за рахунок власних, ні за рахунок залучених коштів. Наразі втретє

⁷³⁸ Круглов В. В. Державне регулювання розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2018. № 5. С. 53–56.

⁷³⁹ Складено автором на основі даних. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Міністерство інфраструктури України розробило проєкт концесійної дороги М-10 «Львів – Краковець» за підтримки Світового банку, яка планується платною та є частиною другого етапу проєкту GO Highway (транснаціональний транспортний коридор), який передбачає автобан від Краковця до Одеси.

Основні причини невдачі цього проєкту ДПП такі:

– попереднє обстеження та оцінювання об'єкта концесії роблять, як правило, іноземні компанії з високим рівнем міжнародної репутації, які обираються грантодавцем (ЕБРР, МБРР). Однак їх методологія оцінювання та попереднього проєктування об'єкта концесії є гармонічною для економіко-правової системи розвинених країн, але абсолютно не враховує специфіку перехідної економіки з її недосконалою правовою системою. Наприклад, в економічні розрахунки закладається прогнозне економічно обґрунтоване користування дорогою, яка виступає об'єктом концесії. Цей приклад дозволяє виділити принципово новий негативний наслідок концесії – антисоціальний економічний ефект, антисоціальність якого обумовлює те, що середній рівень доходів населення не дозволяє йому користуватися новими дорогами та прогнозна вартість проїзду по них стає неприйнятною для суспільства;

– по-друге, одним із показників оцінювання придатності об'єкта інфраструктури стати об'єктом концесії є ступінь його потенційно можливого завантаження. Але всі об'єкти, які пропонує українська держава для концесії, мають погане значення за цим показником. Це призводить до значної тривалості окупності інвестицій приватного партнера: можливий термін окупності перевищує традиційні 25–30 років, інколи сягаючи 50 років. Така тривалість окупності фактично унеможливорює концесію внаслідок економічної недоцільності з боку приватного партнера інвестора.

Національний інститут стратегічних досліджень в аналітичній записці 2013 року⁷⁴⁰, що спирається не лише на види економічної діяльності, а й соціально-економічні проблеми, визначив як пріоритетні напрями використання механізму ДПП в Україні:

– побудову нових та реконструкцію старих автомобільних доріг на умовах концесії, оскільки понад 90 % вітчизняних доріг потребують ремонту, а для розвитку економіки потрібно збудувати ще понад

⁷⁴⁰ Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики: Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень / вебсайт. 2013. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/1239> (дата звернення: 10.03.2020).

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

4,5 тис. км нових доріг вартістю понад 200 млрд грн, що перевищує можливості державного бюджету;

– розвиток та модернізацію об'єктів сфери житлового-комунального господарства (зокрема, впровадження нових енергоощадних та очисних технологій, підвищення енергоефективності будівель, поліпшення якості питної води);

– геологічну розвідку родовищ та видобуток корисних копалин (сланцевого або шельфового природного газу), що дозволить знизити залежність національної економіки від імпорту енергоносіїв;

– реалізацію спільних проєктів у гуманітарній сфері (освіта, наука, екологічний туризм, рекреація, охорона пам'яток культурної та природної спадщини, будівництво зон відпочинку);

– оновлення матеріально-технічної бази начальних закладів початкової, середньої та вищої освіти;

– ремонт і реставрація об'єктів культурної та історичної спадщини;

– розбудову природних заповідників, ландшафтних природних парків, комбіновану з туристичним бізнесом приватних інвесторів;

– популяризацію та реалізацію проєктів, пов'язаних із дотриманням здорового способу життя, проведенням масштабних спортивних заходів, формуванням екологічної свідомості (зокрема, формування у населення культури ресурсозбереження та раціонального поводження з відходами (сортування, недопущення та ліквідації стихійних звалищ).

Варто зазначити, що в Україні, економіка якої є більш сировинною, проєкти ДПП фокусуються більш на видобутку, обробці та транспортуванні сировини. Винятком є енергосервісні контракти (ЕСКО-контракти), які стосуються сфери експлуатація ЖКХ у частині використання енергетичних ресурсів. Але це наслідок не послідовного розвитку законодавчо-регуляторної бази ДПП, а прямого перенесення міжнародного закону про екоконтракти до правового поля України (по суті, методом «обкладинки»).

Варто зазначити й про помітну роль громадських ініціатив у сфері державно-приватного партнерства в Україні. Частині громадських інституцій делеговані державні функції, а інші сприяють розвитку ДПП у межах повноважень, визначених їх установчими документами: Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства – непідприємницька організація, заснована віцепрезидентом

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Національної Академії наук України, академіком В. Гесцем 2010 року; Експертний центр з питань ДПП та інфраструктури, створений 2014 р. програмою USAID та Американською торговою палатою; ГО «Платформа розвитку публічно-приватного партнерства» – діє з 2014 року як об'єднання експертів у сфері державно-приватного партнерства, що прагне розвивати та вдосконалювати механізми ППП в Україні; ГО «Фонд розвитку публічно-приватного партнерства у охороні здоров'я в Україні»; Центр муніципального менеджменту (Хабітат) та ін.

Середовище розвитку ДПП оцінено достатньо високо – Україна посіла 49 місце серед 71 країни світу з індексом Infrascopie у 50 балів (зі 100 можливих). Оцінки за певними напрямками відображені на рис. 4.25.

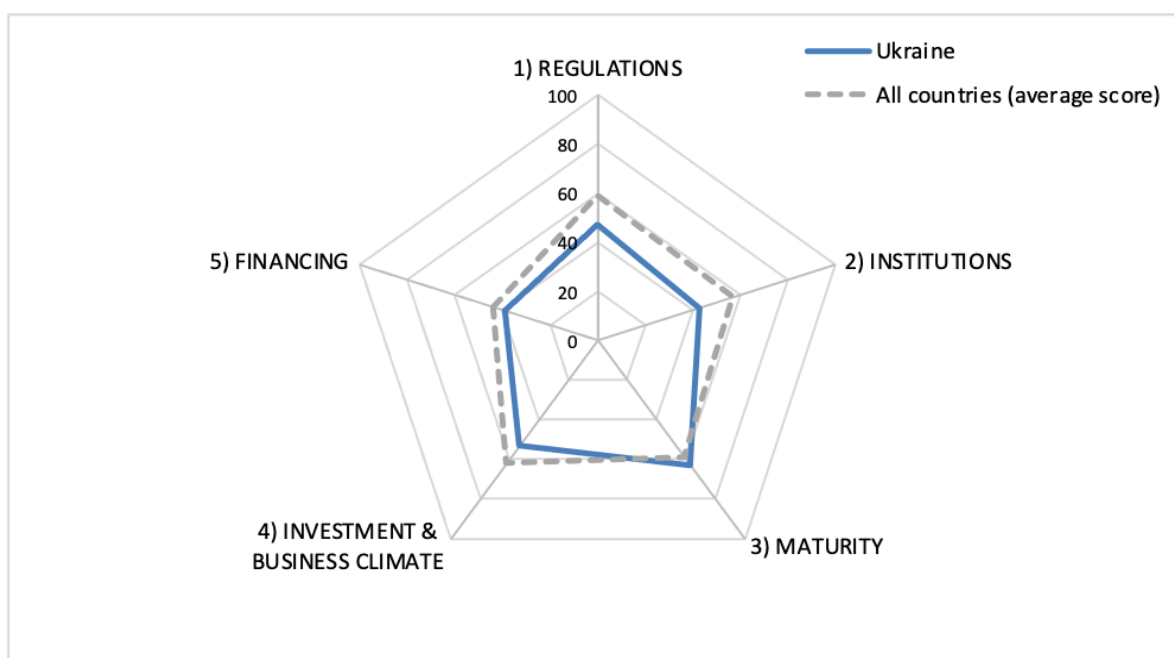

Рисунок 4.25 – Результати оцінки сприятливості середовища для розвитку ДПП в Україні та світі 2020 року

На Міжнародній конференції з питань відновлення України, яка відбулася у Швейцарському місті Лугано, було представлено план повоєнної відбудови, який передбачає, що 250 млрд доларів з потрібних 750 млрд доларів нададуть приватні інвестори⁷⁴¹.

Для виконання цього плану український уряд затвердив перелік пріоритетних інвестиційних проєктів на 2020–2023 роки, причому 40 % з них є масштабними проєктами в транспортному секторі та інфраструктурі.

⁷⁴¹ URL : <https://forbes.ua/inside/operatsiya-lugano-cherez-tizhden-uryad-prezentue-ukrainskiy-plan-marshalla-u-shveytsarii-khto-i-yak-pishe-programu-vidbudovi-29062022-6807>

Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Тому для залучення бізнесу Україні потрібно забезпечити прозорі та зрозумілі механізми на основі державно-приватного партнерства.

Крім того, досить важливо для пришвидшення процедур, що пов'язані з реалізацією договорів державно-приватного партнерства, створення нового механізму прийняття управлінських рішень, зокрема створення нових публічних реєстрів із використанням технології блокчейн, «модернізація» вже існуючих публічних реєстрів.

Розглядаючи проблему розвитку інформаційної інфраструктури державно-приватного партнерства, варто у цьому контексті виокремити досвід Польщі, де ще 26.01.2011 з ініціативи тоді ще Міністерства регіонального розвитку (сьогодні – Міністерства інвестицій та розвитку України) утворено Платформу державно-приватного партнерства, яка «є відповіддю на державні та ринкові очікування, а її завданням є заповнити прогалину у сфері допомоги урядовій адміністрації у приготуванні та впровадженні проєктів державно-приватного партнерства, будучи форумом обміну інформацією, досвідом і найкращими практиками між органами державної влади та залученими приватними суб'єктами (або тими, що мають намір залучатись) під час реалізації конкретних проєктів» (Platforma współpracy). Місією платформи є «зміцнення потенціалу державних інституцій щодо забезпечення високої якості, економічно ефективних державних послуг, інфраструктури, а також покращення ефективності самоврядування під час реалізації інфраструктурних проєктів завдяки державно-приватному партнерству» (Platforma współpracy). Ця Платформа дає можливість усім зацікавленим суб'єктам отримати інформацію щодо:

- актуальних новин державно-приватного партнерства в Республіці Польща;
- баз даних актуальних проєктів державно-приватного партнерства у різних галузях;
- учасників Платформи;
- окремих видів проєктів державно-приватного партнерства, що користуються особливою підтримкою (наприклад, дороги, енергетична ефективність, охорона здоров'я тощо);
- нормативно-правової бази державно-приватного партнерства в Польщі;
- розвитку державно-приватного партнерства в Польщі;

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

– тренінгів та семінарів за проблемою державно-приватного партнерства;

– зв'язку державно-приватного партнерства з фондами ЄС;

– довідника державного партнера (тематичні публікації, правові роз'яснення, взірці документів, е-консультант) тощо.

У межах ЄС дієвим інструментом інформаційної інфраструктури державно-приватного партнерства є, зокрема, розроблений Європейським центром знань державно-приватного партнерства Інструментарій оцінювання стану підготовки проєкту державно-приватного партнерства (Tools to assess). Цей інструментарій адресований насамперед державним партнерам і має на меті допомогти їм системно підходити до управління цими проєктами, а також полегшити оцінку власної готовності вступати у договірні відносини із приватним партнером. Принцип інструментарію передбачає отримання й аналізування відповідей на вказані в опитувальнику запитання, за результатами чого генерується результат, що вказує на проблемні ділянки в готовності до реалізації проєкту державно-приватного партнерства. Цей інструментарій сформовано так, щоб можна його було практично застосувати для різних видів партнерства, наприклад з позиції їхньої величини, об'єктів, сектору застосування тощо.

Удосконалення інформаційної інфраструктури державно-приватного партнерства повинне мати на меті формування атмосфери довіри між приватним та державним суб'єктами під час укладення і виконання контактів щодо реалізації проєктів, а також усвідомлення реальних переваг кожного з цих суб'єктів від участі в проєктах державно-приватного партнерства.

В умовах сьогодення варто констатувати те, що взаємодія органів державної влади та приватного бізнесу розглядається найчастіше крізь призму проблем, суперечностей і конфліктів. Водночас з позиції державно-приватного партнерства таку взаємодію варто кардинально переосмислити: щоб досягти результату, державний і приватний партнери повинні співпрацювати, спільно розв'язувати завдання, а також нести спільну відповідальність за проєкт. Отже, це свідчить про необхідність зміни фундаментального бачення взаємодії сторін у межах державно-приватного партнерства: йдеться про партнерську площину, а не про рівень взаємодії «керівник – підлеглий».

**Розділ IV. Основні вектори зміцнення фінансового простору
в аспекті взаємозв'язку глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій**

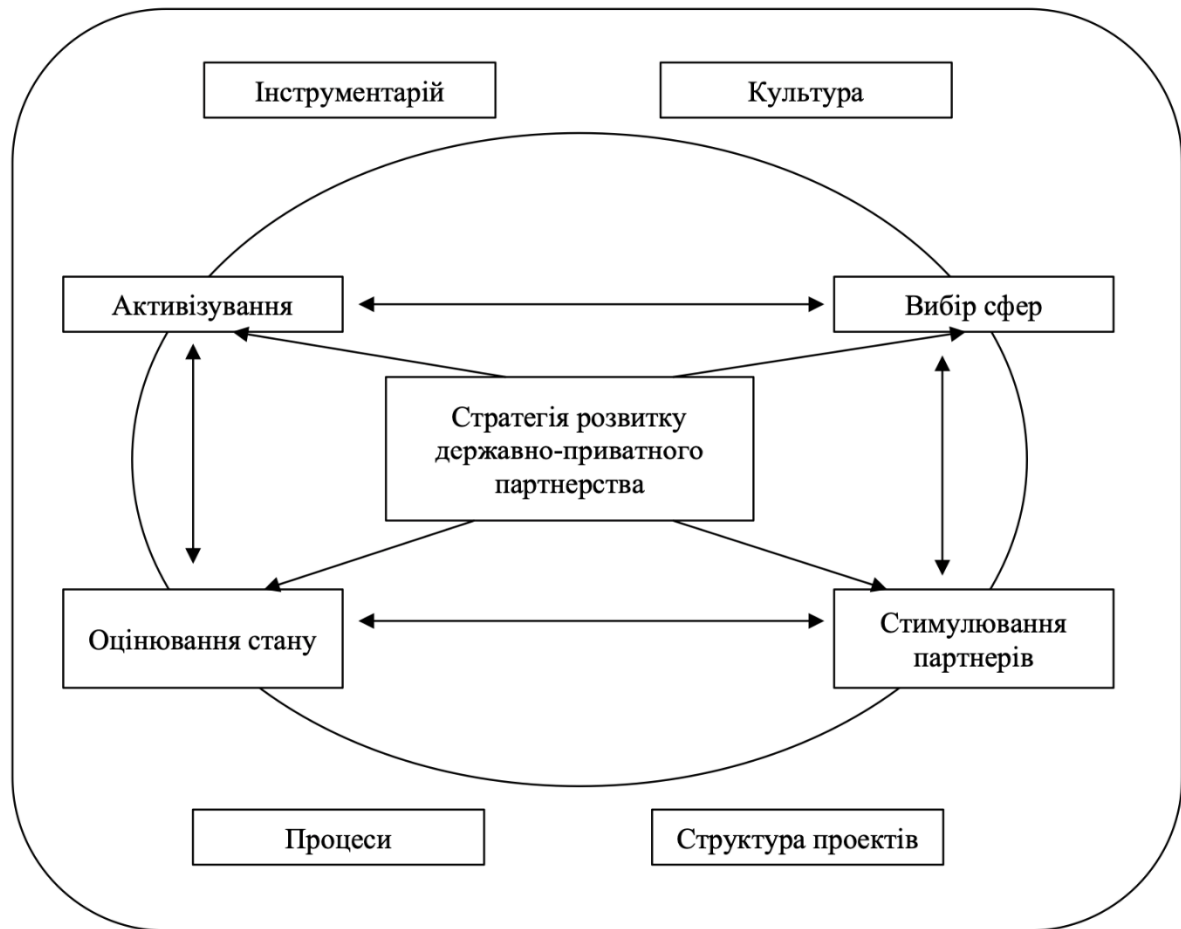

Рисунок 4.26 – Узагальнена модель впливу стратегії на розвиток державно-приватного партнерства⁷⁴²

Ефективність ДПП як управлінської технології узгодження глобалізаційних і деглобалізаційних процесів та моделі співробітництва підтверджена тисячами успішно реалізованих проектів у розвинених країнах та країнах, що розвиваються. Активізування державно-приватного партнерства на будь-якому з рівнів (загальнодержавному, регіональному чи муніципальному) повинне здійснюватися насамперед з урахуванням стратегії розвитку державного партнера і пріоритетів у його діяльності (рис. 4.26). Це надалі визначатиме структуру проектів такого партнерства, відповідні процеси, інструментарій та культуру.

⁷⁴² Комарницька Г. О. Сутність державно-приватного партнерства та його активізування в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 46–51 (Міжнародна представленість та індексація журналу: Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, РІНЦ, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Database).

Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій

Україна поступово впроваджує пілотні проєкти за підтримки міжнародних організацій та представників бізнесу, маючи значною мірою для цього економічний потенціал. В умовах становлення законодавчої та інституційної бази успішна підготовка та реалізація пілотних проєктів ДПП у різних секторах економіки України, зокрема інфраструктурі, енергетиці, комунальному господарстві, відкриває нові можливості для потенційних інвесторів, банків і консультантів на одному з найбільших ринків Центральної та Східної Європи.

Україна є країною зі стрімким розвитком транспортної інфраструктури та вигідними умовами для інвестицій. Міністерство інфраструктури за підтримки Європейського Союзу, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Світового банку, Міжнародної фінансової корпорації та інших міжнародних партнерів працює над оновленням національної транспортної системи шляхом залучення інвестицій, впровадження проєктів державно-приватного партнерства та залучення інвестицій приватного сектору.

Залучення приватного капіталу до інфраструктури є надзвичайно важливим та актуальним питанням для України. Про готовність України прийняти ідею ДПП свідчить створення нормативно-правової бази, яка на сьогодні ще потребує вдосконалення, проте вже дозволяє реалізовувати інфраструктурні проєкти ДПП. Водночас для досягнення реального успіху та поширення практики партнерства держави та бізнесу необхідне проведення значних структурних змін у процесах взаємодії держави, місцевих органів влади та населення на основі розробки регіональних стратегій, комунікаційної політики та їх інституційного підкріплення.

Отже, Україна має продовжити проведення глибоких реформ у цій сфері, адже публічно-приватне партнерство позиціонується як соціальна інновація, інституційне та організаційне поєднання ресурсів держави і бізнесу, їх рівноправні відносини, спрямовані на вирішення гострих суспільних проблем, а також слугувати антикризовим інструментом у забезпеченні сталого економічного розвитку регіонів і значною мірою означатиме певне узгодження глобалізаційних і деглобалізаційних процесів.